

ПРИМЕНА И МОГУЋНОСТ УНАПРЕЂЕЊА ЕКОНОМСКИХ ЧИНИЛАЦА У РЕАЛИЗАЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Стефан Милосављевић¹, Ђорђе Пантелејић², Дамир
Међедовић³

Прегледни рад

Резиме

Ради што бољег увида у значај и реализацију одрживог развоја у свету, потребно је остварити увид у тренутно стање и могућности решавања проблема који су претња опстанка читавог екосистема и представљају глобалну препреку за опстанак човечанства.

Као и у случају других добара, потребно је извршити правилну алокацију, ефикасну и одрживу употребу еколошких добара. Улога државе је битна, али ради достизања потребног нивоа одрживог развоја потребно је укључење привреде као целине.

Да би нагласили значај овог тренутно најзначајнијег програма глобално посматрано потребно је детаљно приказати тренутно стање сваког од презентованих циљева и њихове правце решавања у перспективи.

Кључне речи: одрживи развој, миленијумски циљеви развоја, екосистем.

Увод

Савремена теорија и литература садржи различите дефиниције одрживог развоја, али једна од најпроширенијих је дефиниција Брундтландског извештаја (Our common future) која дефинише

¹ Студент мастер студија, Висока школа за менаџмент и економију Крагујевац, e-mail: stefanweej@gmail.com

² Студент мастер студија, Висока школа за менаџмент и економију Крагујевац, e-mail: pantelejicdjordje@yahoo.com

³ Студент мастер студија, Висока школа за менаџмент и економију Крагујевац, e-mail: bakibane2010@hotmail.com

следеће: Одрживи развој је развој који задовољава потребе данашњице без угрожавања могућности будућих генерација како би задовољили своје. До друге половине XX века проблеми околине су отписивани као небитни и непостојећи. У последњем периоду таква мишљења су ретка, а једино питање на које не може да се да прецизан одговор је висина негативних еколошких ефеката и угроженост природних ресурса изазваних људских чињењем. Очигледни ефекти климатских промена које су настале на основу људских активности: екстремне суше, катаклизмични пожари, незапамћене поплаве и температурни поремећаји, праћени великим бројем опомињућих стручних извештаја о климатским променама и глобалном отопљавању на планети.

Иако су промене несумњиве и забрињавајуће, проблем се ствара недовољним интересовањем у политичкој, јавној и привредној околини. Након повлачења поплава, гашења пожара, замене суша са кишом, брига о климатским променама престаје све до поновног настанка истих или сличних несрећа. Ту се такође потврђује чињеница да локалне временске прилике нису везане само са глобалним стањем климе и да је људска навика да се оздрављу брине само када је оно нарушено. Неоспорна је чињеница да је клима на Земљи озбиљно нарушена и да се њено здравље неће скоро поправити.

Миленијумски циљеви одрживог развоја

Земље чланице Уједињених нација су увиделе да земља не може да подржи експлоатацију природних ресурса коју људи чине и да се креће ка уништењу и неповратном умањењу могућности одржавања живота за будуће генерације планете. Пројектовано је да ће до 2024. године број људи на планети бити 8 милијарди, 2050. године на планети бити 9 милијарди и до 2100. 10 милијарди људи, а да ће са тренутним начином експлоатације доћи до климатских промена као резултат емисије гасова стаклене баште, смањења *pH* вредности океана због повећане концентрације угљендиоксида у атмосфери, потрошње подземних вода, кључних фосилних горива и многих других неповратних штетних ефеката.

Након што су истраживања као резултат приказале ове податке и немогућност њихове исправке након што настану, глобалне силе су увиделе да се катастрофа не може исправити нечињењем већ да је потребно направити озбиљне помаке како би се избегла катастрофа.⁴ Првенствено су започеле са сазивањем самита како би покушале да на глобалном нивоу остваре неки договор за смањење експлоатације штетних и отровних материја, а и обезбеђење бољих могућности за садашње и будуће генерације. Иако су одређени договори остварени, па чак и одређени протоколи потписани, они нису поштовани јер су земље потписнице сматрале да би добитак у виду одрживог развоја који би оствариле био недовољан у односу на материјалне губитке због промене начина функционисања. Разлог њихове могућности избора је био због слабих мера контроле над дефинисаним задацима и оствареним циљева који су постављени као начин доласка до одрживог раста и развоја.

Септембра 2000. године је одржан Миленијумски самит у седишту Уједињених Нација у Њу Јорку ради одлучивања о улози УН у XXI веку. На самиту је 189 чланица УН својом жељом и потребом за учешћем у одрживом развоју донело Миленијумску декларацију УН. Овом декларацијом они су дали себи циљ да до 2015. године остваре циљеве за бољитак људи у виду смањења екстремног сиромаштва и решавања светских проблема. Брига о сиромаштву, глади, болести, незадовољавајућем школовању, неједнакости полова и деградацији околине⁵ су довеле дефинисања основних вредности на основу којих треба да се заснивају међународни односи у XXI веку: слобода, једнакост, солидарност, толеранција, поштовање природе и подела одговорности. Из ове декларације су изведени осам миленијумских циљева развоја⁶ у оквиру којих су дефинисани задаци као практични кораци за достизање тих циљева:

⁴ Benea, M. C., & Benea, M. L. [2018]. Inženjering održivog razvoja u Rumuniji. *Serbian Journal of Engineering Management*, 3(1), 51-55.

⁵ Sachs, J.D. (2012): From millennium development goals to sustainable development goals, *Lancet*, 379: pp. 2206-2211, p. 2206.

⁶ <http://www.unmillenniumproject.org/goals/>

Циљ 1: Искореењивање екстремног сиромаштва и глади између 1990-2015. умањењем броја људи који живе на мање од \$1 дневно;

Циљ 2: Достицање универзалног основног образовања тако што би осигурали да дечаци и девојчице свуда заврше основно образовање;

Циљ 3: Промовисање родне равноправности тако што би елиминисали све дискриминационе баријере за приступ образовању у основним и средњим школама до 2005. и све баријере за приступ свим нивоима образовања до 2015. године;

Циљ 4: Смањење смртности деце за две трећине до пете године живора од 1990-2015. године;

Циљ 5: Унапређење здравља жена у репродуктивном периоду смањењем смртности мајки за две трећине од 1990-2015. године;

Циљ 6: Борба против ХИВ/АИДС-а, маларије и осталих болести заустављањем ширења ХИВ-а до 2015. године и смањити број оболелих, смањењем броја нових инфекција ХИВ-а и спречавањем ширења маларије и других болести опасних по живота, као и обезбеђењем универзалног начина лечења за све оболеле;

Циљ 7: Осигурање одрживости животне околине интегрисањем метода и концепта одрживости менаџменту природних ресурса инкорпорисањем принципа одрживог развоја националним стратегијама и програмима, развијањем и применом метода за заустављањем уништења околине и биодиверзитета до 2010. године, смањењем на пола људи који немају приступ чистој води од 1990-2015. године и обезбеђењем бољих услова живота 100 милиона људи који живе у сиротињским деловима;

Циљ 8: Развијање глобалних партнерстава за развој укључујући размену и финансијски систем који је доступан свима и базиран на прописима који не дискриминишу и производе правну сигурност.

У извештају Европске комисије о Миленијумским циљевима развоја, пажња се највише обраћа на инструменте политике развоја која ће омогућити смањење сиромаштва. На основу тога, наводи се шест кључних области према којима треба усмерити активност:

- Трговина и развој;
- Регионална интеграција и сарадња;
- Подршка макроекономским политикама и промоција једнаког приступа социјалним услугама;
- Транспорт;
- Здрава храна и одрживи рурални развој;
- Изградња капацитета институција.

Одрживост Миленијумских циљева развоја

Након дефинисања Миленијумских циљева развоја, предложено је да свака земља издвоји 0.7% њиховог БДП-а агенцији за Званичну помоћ у развоју, за финансирање остварења дефинисаних циљева, али је овај проценат фиксиран земљама ЕУ на минимум од 0.33% БДП-а, такође је предложено да се смањи ниво дуга најзадуженијим и најмање развијеним земљама и да им се понуди помоћ у виду добара за јавно добро.⁷

Уобличавањем приоритета за одрживи раст и развој у осам циљева миленијумског развоја и давањем временског ограничења за њихово извршење, УН су покушале да створе глобално усмерење, јавни притисак, политичку одговорност и мерљиве податке за њихово остварење.

Земље чланице УН-а су 2012. године одржале самит у Риу, УН+20 ради дискусије о реализацији циљева и могућности његовог унапређења ради што успешније реализације МЦР до 2015. године. У планираном периоду земље потписнице су оствариле

⁷ WYSOKIŃSKA, Z. (2017): Millenium Development Goals/UN And Sustainable Development Goals/UN As Instruments For Realising Sustainable Development Concept In The Global Economy, Comparative Economic Research, Volume 20, Number 1,

напредак, неке већи док су друге оствариле врло мали.⁸ Земље у развоју су оствариле значајан помак у остварењу циљева миленијумског развоја, највећи допринос је остварила Кина смањујући сиромаштво на пола у периоду од 1990. до 2010. године, захваљујући значајном економском расту.

Резултати активности су образложени у Извештају миленијумских циљева⁹ 2009. године. Извештај је садржао податке који нису били на задовољавајућем нивоу, али учињен је значајан помак са више него значајним пројекцијама за 2015. годину. Један од најзначајнијих помака је био смањење броја људи који живе на мање од \$1,25 дневно са 1,8 на 1,4 милијарди људи. Подаци у извештају су садржали податке пре настанка економске кризе, а односиле на процену да ће између 60 и 90 милиона људи на свету живети у екстремном сиромаштву. У односу на 2000ту годину, број деце која су остварио примарно образовање је порастао за 5% на 88%¹⁰ и број умрле деце испод 5 година је пало за 4 милиона, на 9 милиона¹¹.

Рок за реализацију свих циљева свим потписницама је била 2015. година, међутим са значајном варијацијом у њиховој реализацији 2012. године, Бан Ки Мун је организовао Конференцију УН у Рио де Жанеиру (Рио+20) где су специфицирали циљеви и задаци за сваки од циљева миленијумског развоја и искомбиновани у шест циљева одрживог развоја кроз које су ажурирали циљеве миленијумског развоја, дефинисали потребе планете и циљеве одрживог развоја који би били интегрисани у наставак циљева миленијумског развоја након њиховог рока 2015. године.

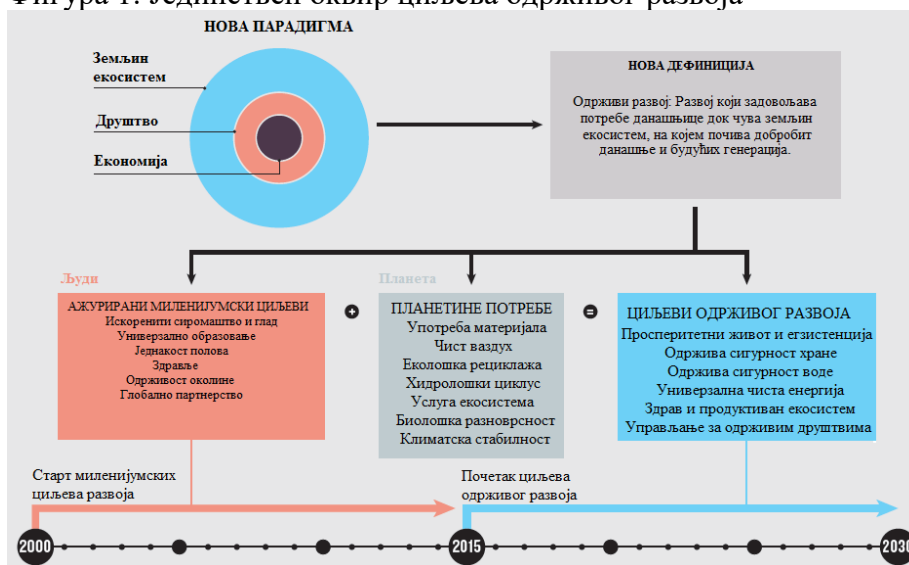
⁸ Bubik, A., & Kolar, L. [2019]. podizanje svesti o zaštiti životne sredine i poboljšanja kroz studentske projekte - studija slučaja. *Journal of Engineering Management and Competitiveness (JEMC)*, 9(1), 14-24.

⁹ Извештај о миленијумским циљевима развоја 2009; http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG_Report_2009_ENG.pdf; Извештај о миленијумским циљевима развоја 2010, <http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG%20Report%202010%20En%20r15%20-low%20res%2020100615%20-.pdf>,

¹⁰ стр. 4

¹¹ стр. 4-5.

Фигура 1: Јединствен оквир циљева одрживог развоја

Извор: Часопис о природи

Циљева одрживог развоја су брзо настали због потребе за светским одрживим развојем који садржи троструку основу ради бољитка људског живота. Друштва се труде да остваре циљ у виду економског развоја, одрживе околине и друштвене укључености. Иако су 12 година након њиховог дефинисања, циљева миленијумског развоја остали прилично активни, самит у Рио де Жанеиру је настао због увиђања разних грешака у постављању миленијумских циљева развоја, јер се њихово дефинисање није везивало за јасне начине њихове реализације, што је остварено кроз дефинисање шест циљева одрживог развоја:

Циљ 1: Просперитетни живот и егзистенција – Односи се на искорењивање сиромаштва и побољшање бољитка живота кроз обезбеђење могућности образовања, запослења, бољег здравства и смештаја, а да се притом обезбеди одржива производња и потрошња кроз мању потрошњу природних ресурса и емисију штетних гасова.

Циљ 2: Одржива сигурност хране – Настао због потребе да се искорени глад, обезбеди боља исхрана и осигура дугорочна сигурност у исхрани, а односи се на обезбеђење одрживих система

производње, дистрибуције и потрошње хране. Овим циљем су хтели да умање емисију азота и фосфора у пољопривреди¹², побољшају ефикасност искоришћења хранљивих материја за 20% до 2020. године, смање извлачење азота из земље на 35 милиона тона, смање унос фосфора у океане на максимум од 10 милиона тона годишње и смање за половину унос фосфора у реке и језера до 2030.

Циљ 3: Одржива сигурност воде – Односи се на приступ чистој води и осигура алокацију воде кроз интегрисан менаџмент извором воде. Ово би допринело циљевима миленијумског развоја да се ограничи потрошња до 4.000 км³ и смањи извлачење воде на 50-80% од њиховог годишњег тока.¹³

Циљ 4: Универзална чиста енергија – Настао на основу потребе да побоља универзални јефтинији приступ чистој енергији како би се умањило локално загађење, утицај на здравље и избегло глобално загревање. Ово је дефинисано како би се глобалним загревањем температура повећала за максимално 2°C, емисија гасова стаклене баште би требала да остваре свој врхунац до 2015-20, а да опадну за 3-5% до 2030. и 50-80% до 2050. године.¹⁴

Циљ 5: Здрав и продуктиван екосистем – Потреба за биодиверзитетом и одрживим екосистемом, а односи се на то да минимум 70% врста и шума у сваком екосистему треба да се одрже, а водени екосистем треба да се одржи на нивоу неопходном за одржање биодиверзитета, услуге екосистема и пецања.

Циљ 6: Управљање за одрживим друштвима – Овај циљ је дефинисан као кровни над осталим циљевима, односно да се сви нивои управљања и институције трансформишу како би обухватали пет циљева одрживог развоја. Остварењем овог циља би се изградила партнерства за остварење миленијумских циљева

¹² Sutton, M. A. *et al. Our Nutrient World* (Centre for Ecology and Hydrology, 2013)

¹³ Rockström, J. *et al. Nature* 461, 472–475 (2009).

¹⁴ Rockström, J. *et al. Nature* 461, 472–475 (2009).

развоја и инкорпорисали еколошки и социјални циљеви у глобалну економију, инвестиције и финансије.¹⁵

Извештај из 2015. године¹⁶ је дао финалне резултате о остварењу Миленијумских циљева развоја са ближим задацима који су дефинисани као циљеви одрживог развоја. Резултати су позитивни, али нису на задовољавајућем нивоу у односу на дефинисано.

Закључак

Ради успешног спровођења миленијумских циљева развоја потребно је њиховог усвајање на свим нивоима управљања.

У периоду од 2000.-2015. године циљеви постављени МЦР су у одређеној мери постигнути, са одређеним значајнијим делом који остаје испод неопходног нивоа.

Те грешке се односе на: непостојање правне већ моралних и практичних обавеза; иако постоји правно обавезујуће обавезе, као што су Кјото протокол, због неспровођења било каквих мера контроле, он се не спроводи у пракси; док год се у њих не укључе сви нивои управљања, а посебно приватни сектор, његово потпуно испуњење је тешко оствариво; краткорочни циљеви у оквиру петнаестогодишњег плана су потребни ради бољих повратних информација између правила и прописа и њихових исхода.

Литература

1. Sachs, J.D. (2012): From millennium development goals to sustainable development goals, *Lancet*, 379: pp. 2206-2211, p. 2206.

¹⁵ Biermann, F. *et al. Science* 335, 1306–1307 (2012).

¹⁶ Elaborated based on The Millennium Development Goals Report 2015; United Nations, New York, 2015, [http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%2011\).pdf](http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%2011).pdf), Overview, pp. 4–10 and <https://www.theguardian.com/globaldevelopment/datablog/2015/jul/06/what-millennium-development-goals-achieved-mdgs>.

2. <http://www.unmillenniumproject.org/goals/>
3. WYSOKIŃSKA, Z. (2017): Millenium Development Goals/UN And Sustainable Development Goals/UN As Instruments For Realising Sustainable Development Concept In The Global Economy, *Comparative Economic Research*, Volume 20, Number 1,
4. Извештај о миленијумским циљевима развоја 2009; http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG_Report_2009_ENG.pdf; Извештај о миленијумским циљевима развоја 2010, <http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG%20Report%202010%20En%20r15%20-low%20res%2020100615%20-.pdf>,
5. Sutton, M. A. *et al. Our Nutrient World* (Centre for Ecology and Hydrology, 2013
6. Rockström, J. *et al. Nature* 461, 472–475 (2009).
7. Biermann, F. *et al. Science* 335, 1306–1307 (2012).
8. Bubik, A., & Kolar, L. [2019]. podizanje svesti o zaštiti životne sredine i poboljšanja kroz studentske projekte - studija slučaja. *Journal of Engineering Management and Competitiveness (JEMC)*, 9(1), 14-24.
9. Benea, M. C., & Benea, M. L. [2018]. Inženjering održivog razvoja u Rumuniji. *Serbian Journal of Engineering Management*, 3(1), 51-55.
10. Elaborated based on The Millennium Development Goals Report 2015; United Nations, New York, 2015, [http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf), Overview, pp. 4–10 and <https://www.theguardian.com/globaldevelopment/datablog/2015/jul/06/what-millennium-development-goals-achieved-mdgs>.

Датум доласка (Date received): 20.04.2019.

Датум прихватања (Date accepted): 15.06.2019.